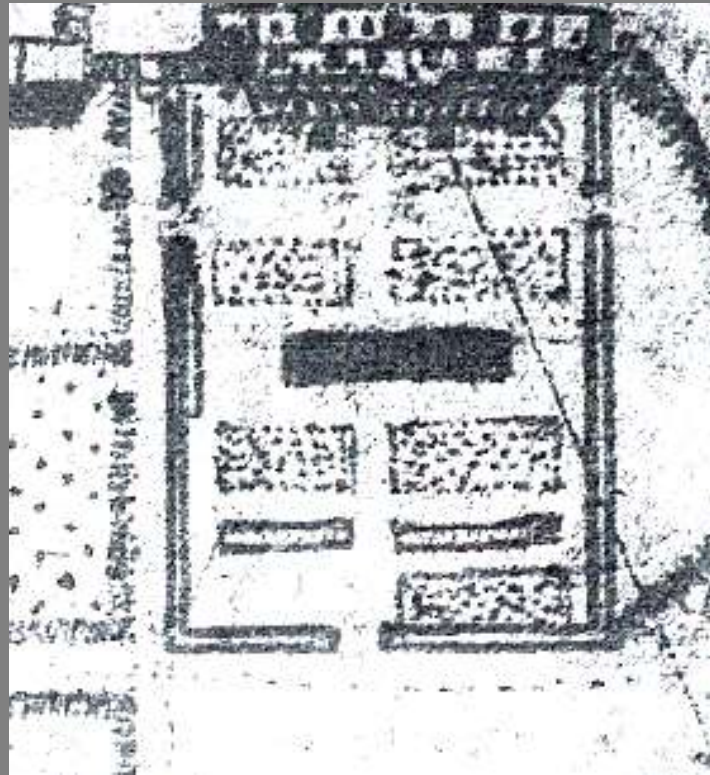

kartets signatur

-om å lese gjerder ut av gamle kart

Hagehistorisk seminar på Sveinhaug, 1.september 2012

Ingeborg Storbæk

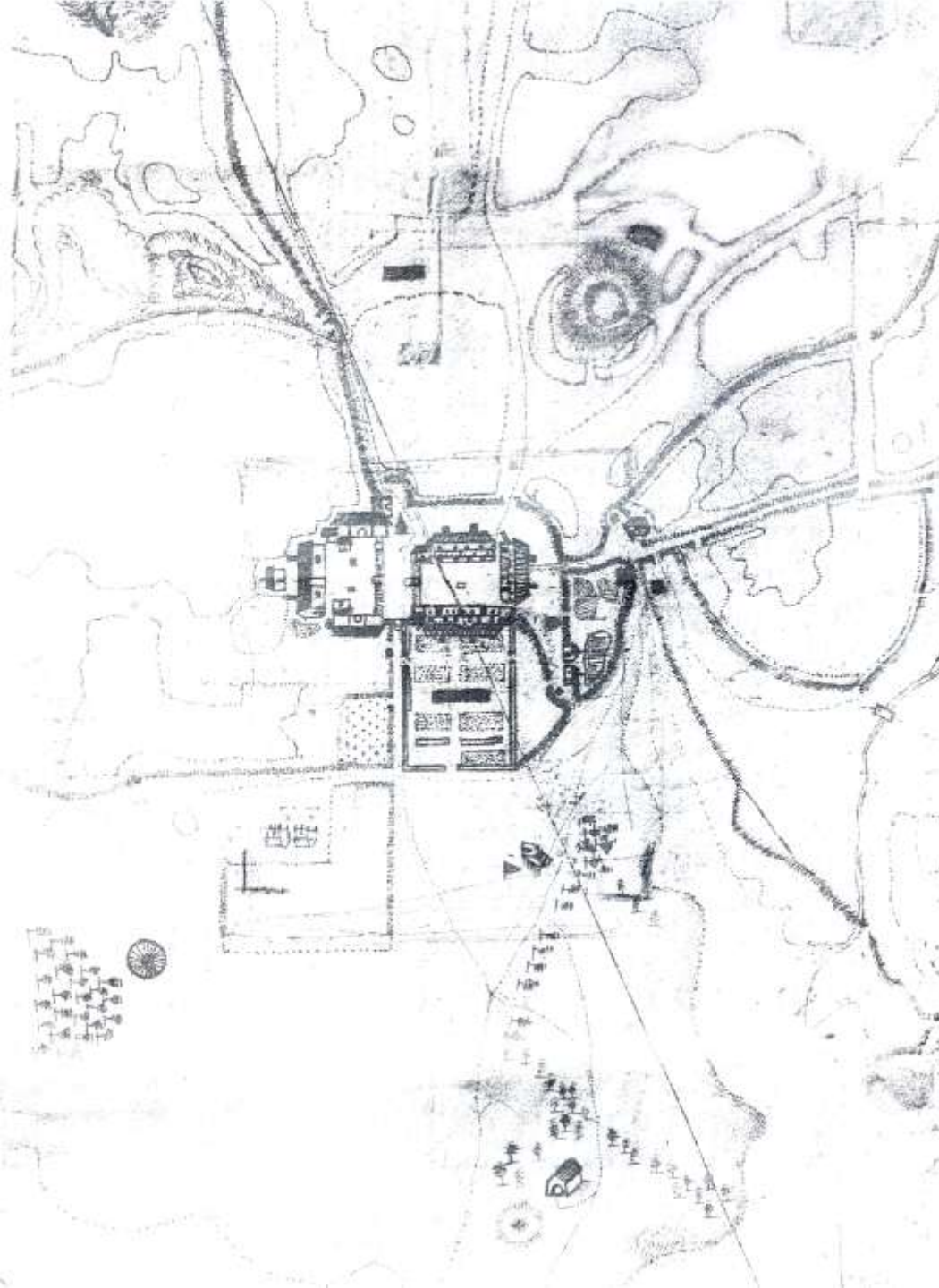
ÅKERS ELDRE HISTORIE

- Sannsynlig ubrutt kontinuitet på 4500år
- Religiøst, politisk militært sentrum i jernalder/ vikingetid
- Middelalder: underlagt kirken, makten pulveriseres
- Etter reformasjonen: lensgård
- Privat eier og driver fra 1647

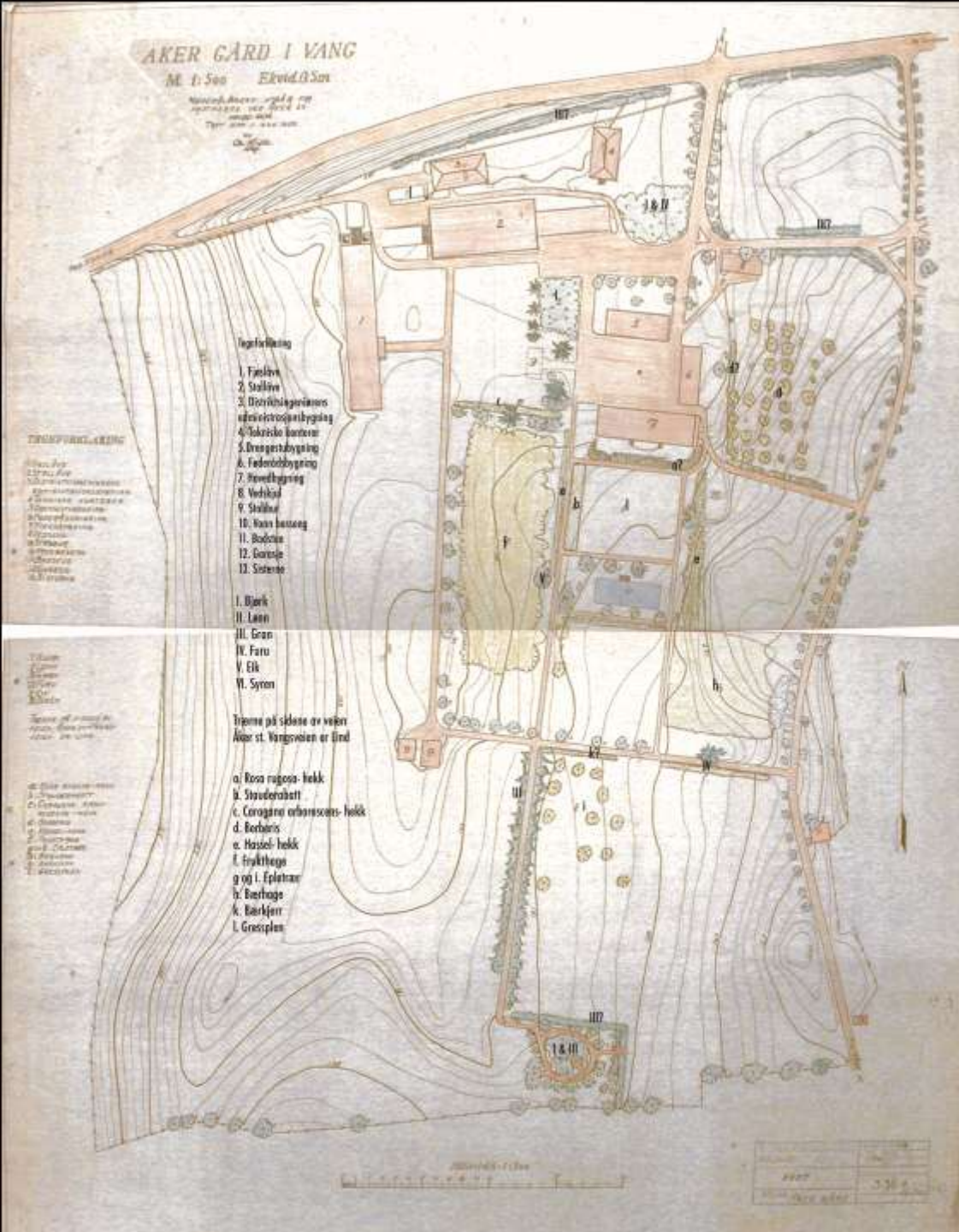
TODDERUD- EPOKEN

- Peder von Todderud 1751-1772
- Barthold Hendrich og Ulriche Todderud fram til 1812
- Sønnen Eilert Ditlef overtar drifte

- KART SOM HJELPEMIDDEL
- Kartoverlegg og bearbeiding
(Eksemplene er utarbeidet av Brit Johnson, VILLBRING landskap)

- Kartoverlegg: skannet, tilpasset størrelse og målestokk, transparent, lagvis
- Bearbeiding: visuell opprydding som klargjør hovedstrukturer

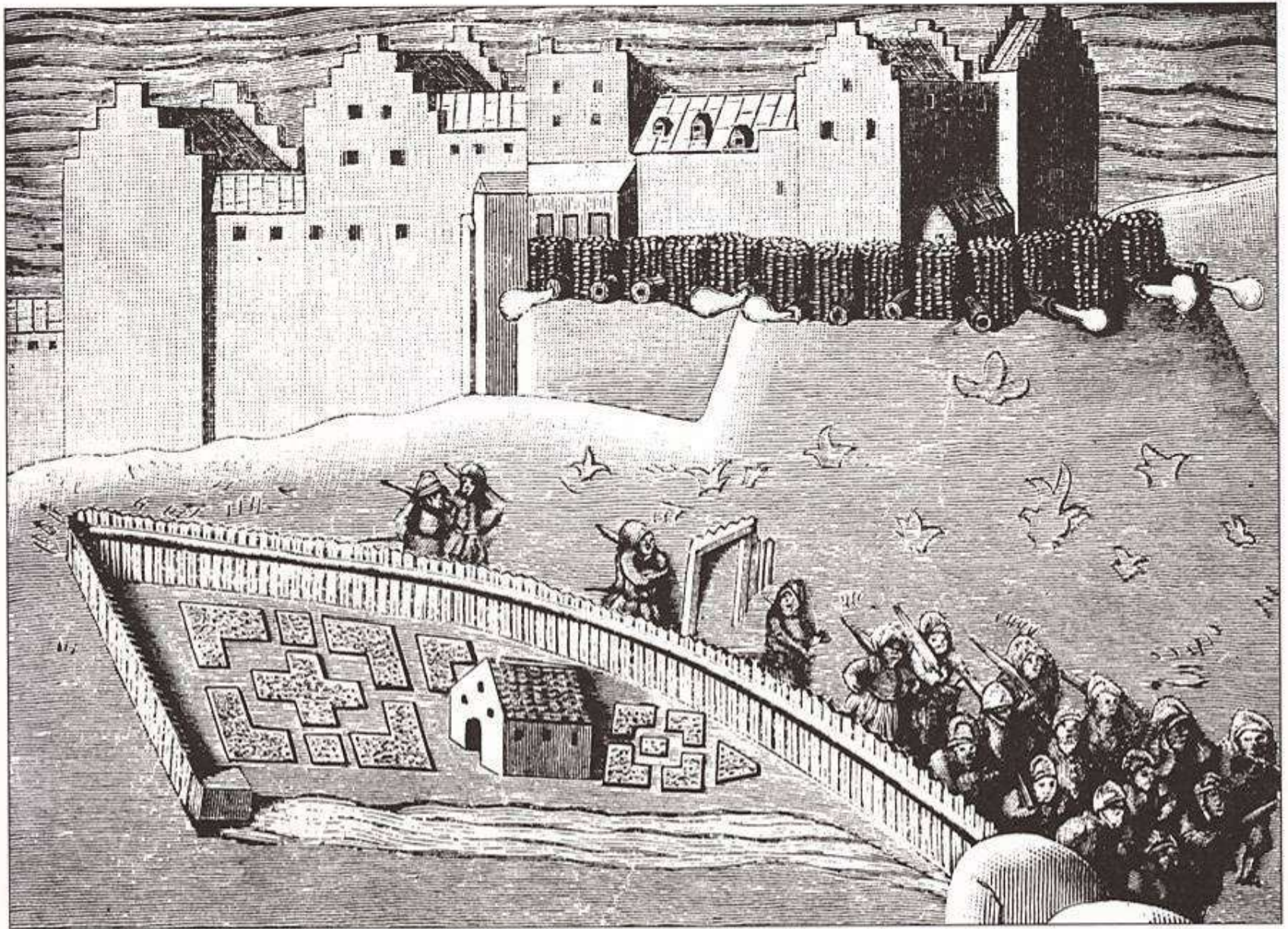

GJERDER

”- Først må den vel indplanckis med sterke Bulverck eller Plancker, af Boer, Baghoner, Ener, Fyrre- eller Granestænger”.

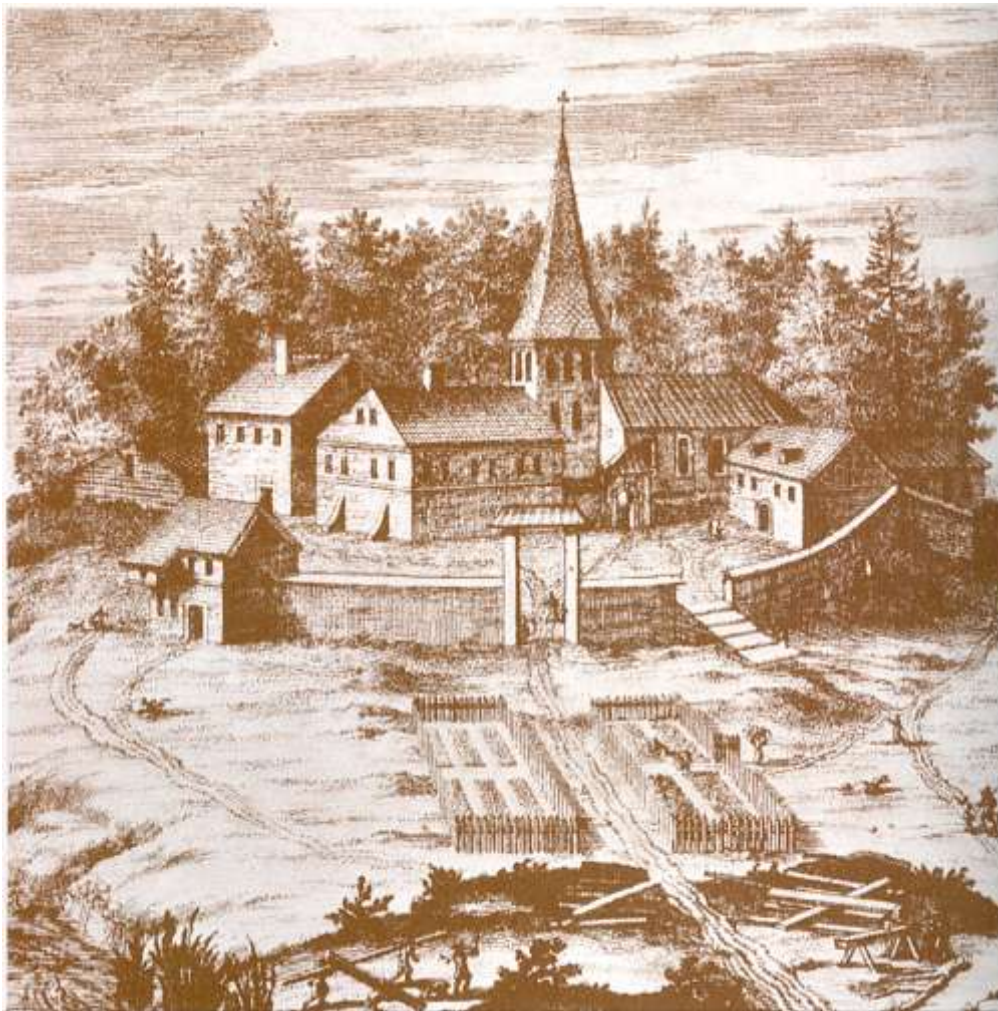
Horticultura. Norsk hagebok fra 1694 av Chr Gartner . Faksimileutgave 1994 Balvoll og Weiseth.
Illustrasjon Bergen 1570

Fra et relieff på kong Fredrik II's sarkofag. Han døde 1588.

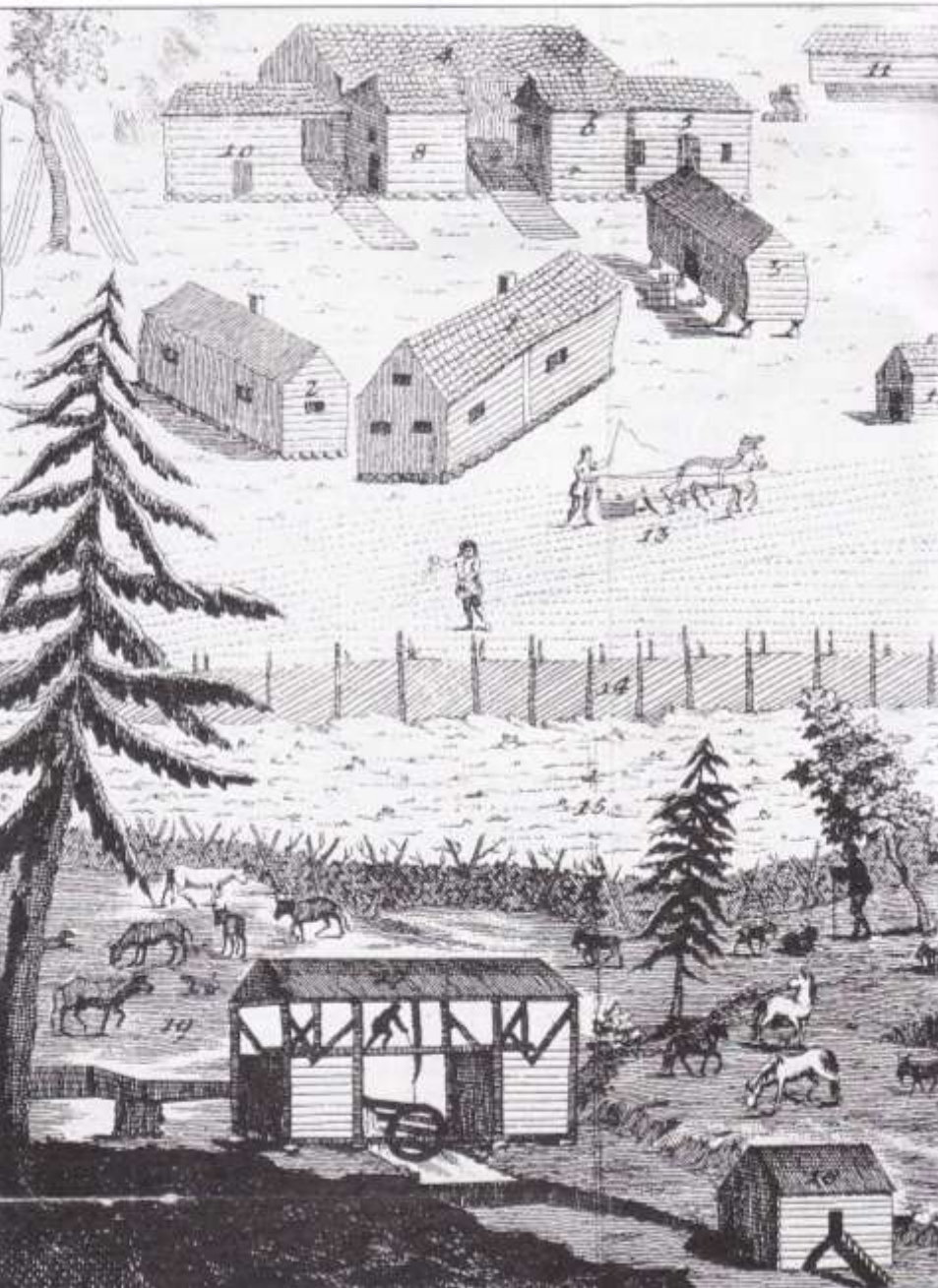
- ***Fra Besigtelsesforretning paa Aggergaard 1737***
- *"- Plancke Wærcket om Haugen der er av Bagunner er meget Brøstfeldigt og underlaugs Stockerne ganske forrådnede, Hvilket at istandsætte Vil i det Ringeste Kaaste5 rdr."*
- *"-Gierderne blev over alt Beseet og Befundne dels udi Pasable og deels udi Slætt tilstand."*

Clarissa klosteret i Stockholm.

*Fra Stocholms Trädgårdar under gångna
tider.* Gustaf Lind 1941

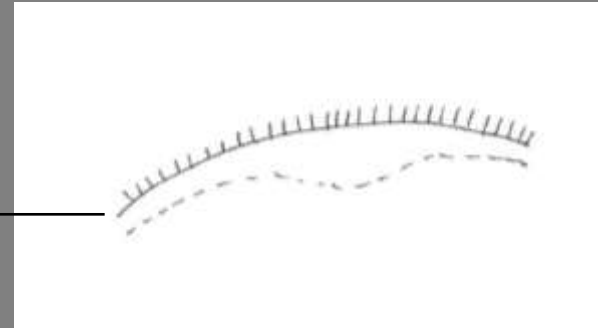
- *Fra Besigtigelse paa
den Adelige
Sædegaars Agger
1751 (Peder von
Todderud
overtagelse)*
- *Plancke Værcket om
kring Haugen er nesten
al=deeles forraadnet,
hvilket at istandsætte vil
med MATERIALIER og
Arbejde koste
40rd.*

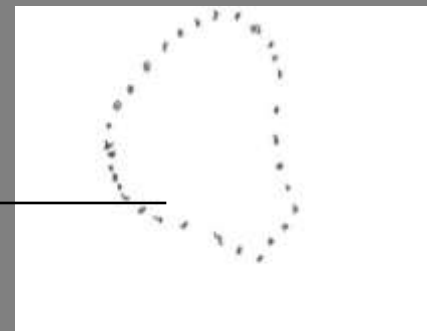
- ***Fra Besigtigelse paa den Adelige Sædegaars agger 1751 (Peder von Todderud overtagelse)***
- *Skiegaarden omkring Sielve Gaarden befandt seg udi temmelig goed stand, dog paa nogle steder temmelig slet.*
- Reparasjoner og vedlikehold av gjerder, skigarder og porter er bortimot årlig tilbakevendende i dagbøkene.
- Utsetting og inntaging av porter og grinder er også sesongarbeid

Giellebøl i Høland 1771. Bildet er teksten og nr 14 er angitt som skie-gården og 16. er riis-gierdet

- KARTSYMBOLENE
DECHIFRERT; ET FORSLAG

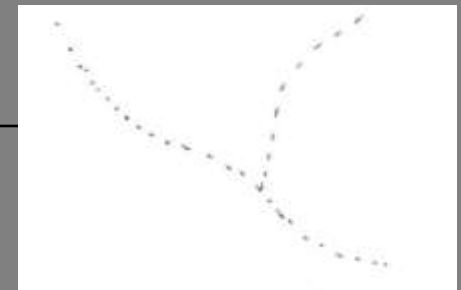
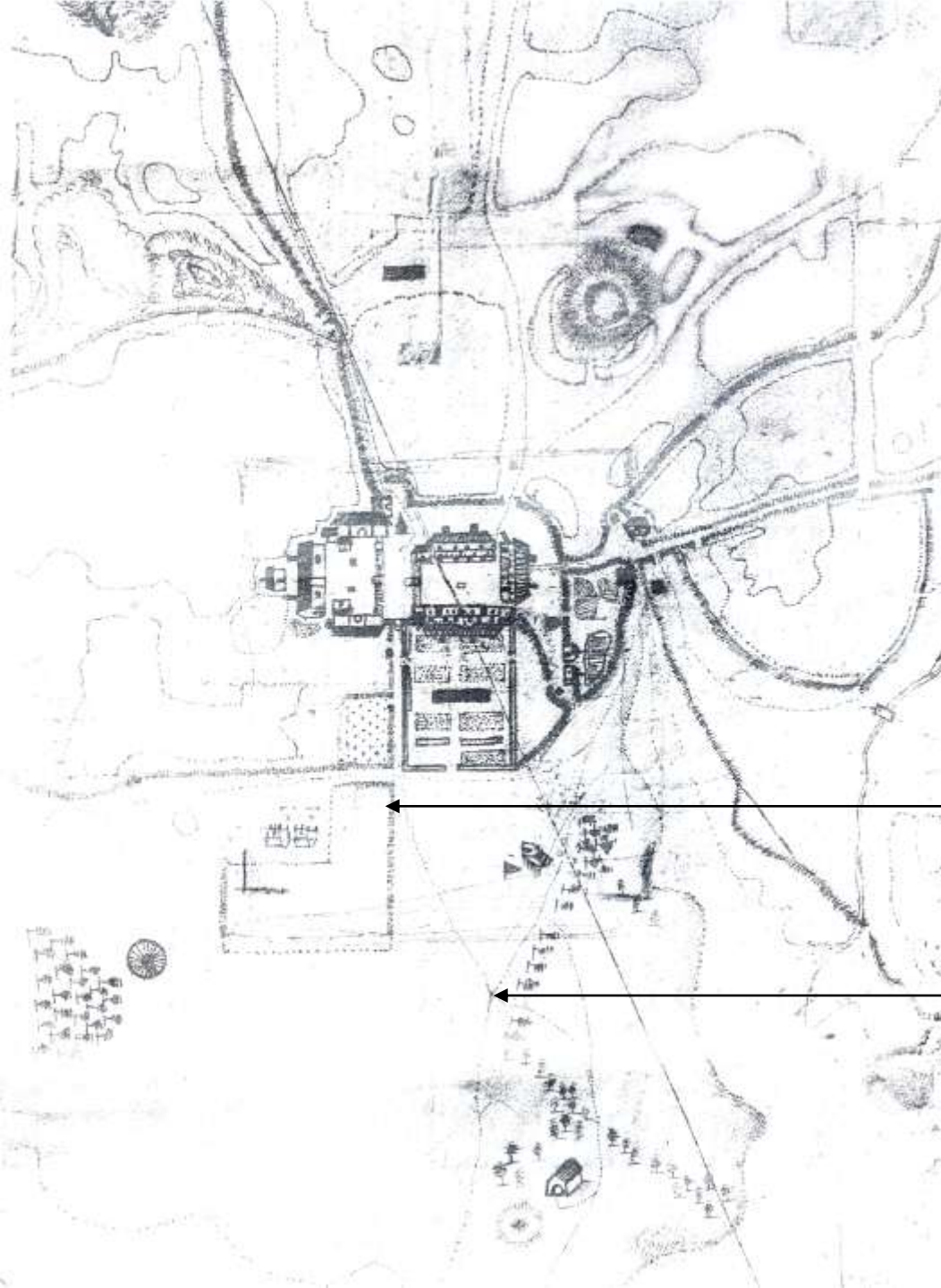
- Vei avgrenset med gjerde på en
siden

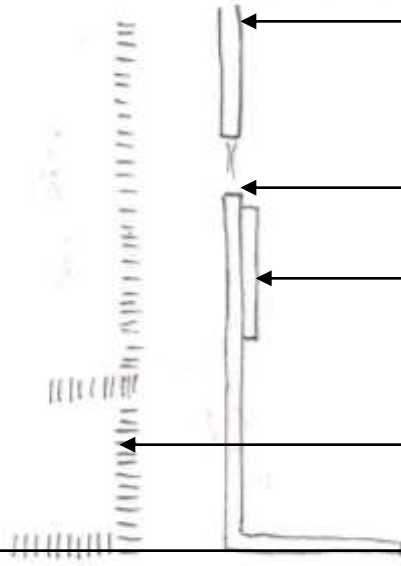
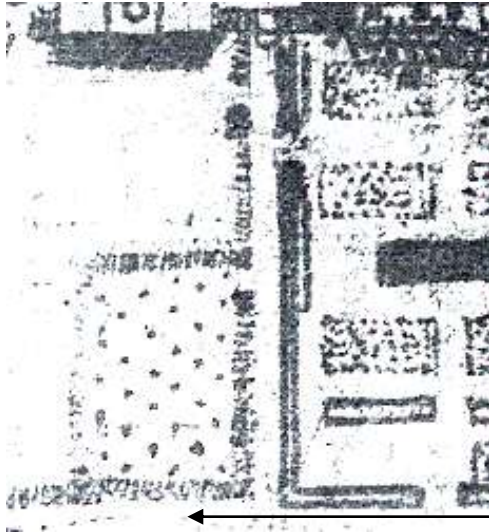

-Arealavgrensning

PROBLEMER MED LIGNENDE SIGNATUR

-Avgrensning rundt stabburene med to ulike signaturer og vei, tråkk, sti

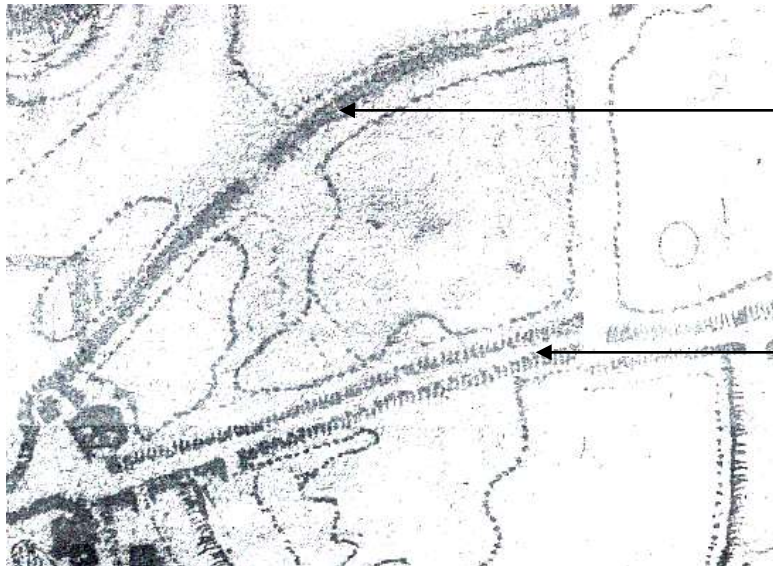
Avgrensning av hagen

Åpning /port

Mistbenk

Avgrensning av frukthage

-og imellom: en *gade*

Skigard på den ene side av vegen?

Skigard på begge sider av vegen?

HIERARKI AV GJERDETYPER

**Stakitt = nærmest våningshus,
hage og inntun**

*” 1787: 18. July lod Rød-Mahle
Stackettet ved Gaarden
med Hvide Hoveder”*

**Skigard= langs *gader*, i noen grad
i tilknytning til fjøs, bryggerhus
Ikke spsifisert andre gjerdetyper**

BILLEDKUNST SOM SAMTIDIG KILDE

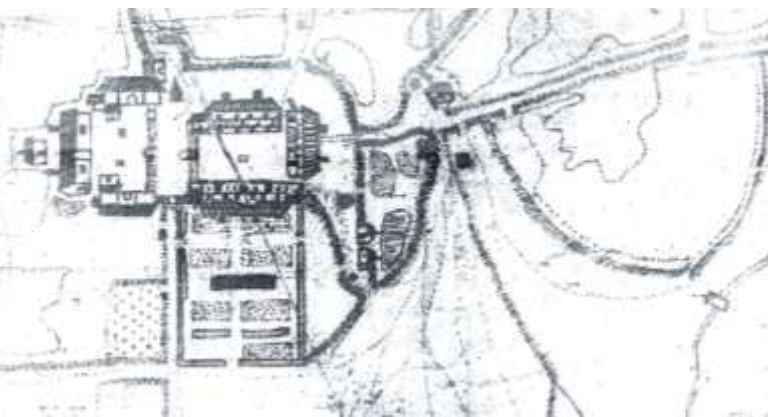
Catharine Kølle, fra hennes
barndomshjem på Snarøen, ca
1790-tallet.

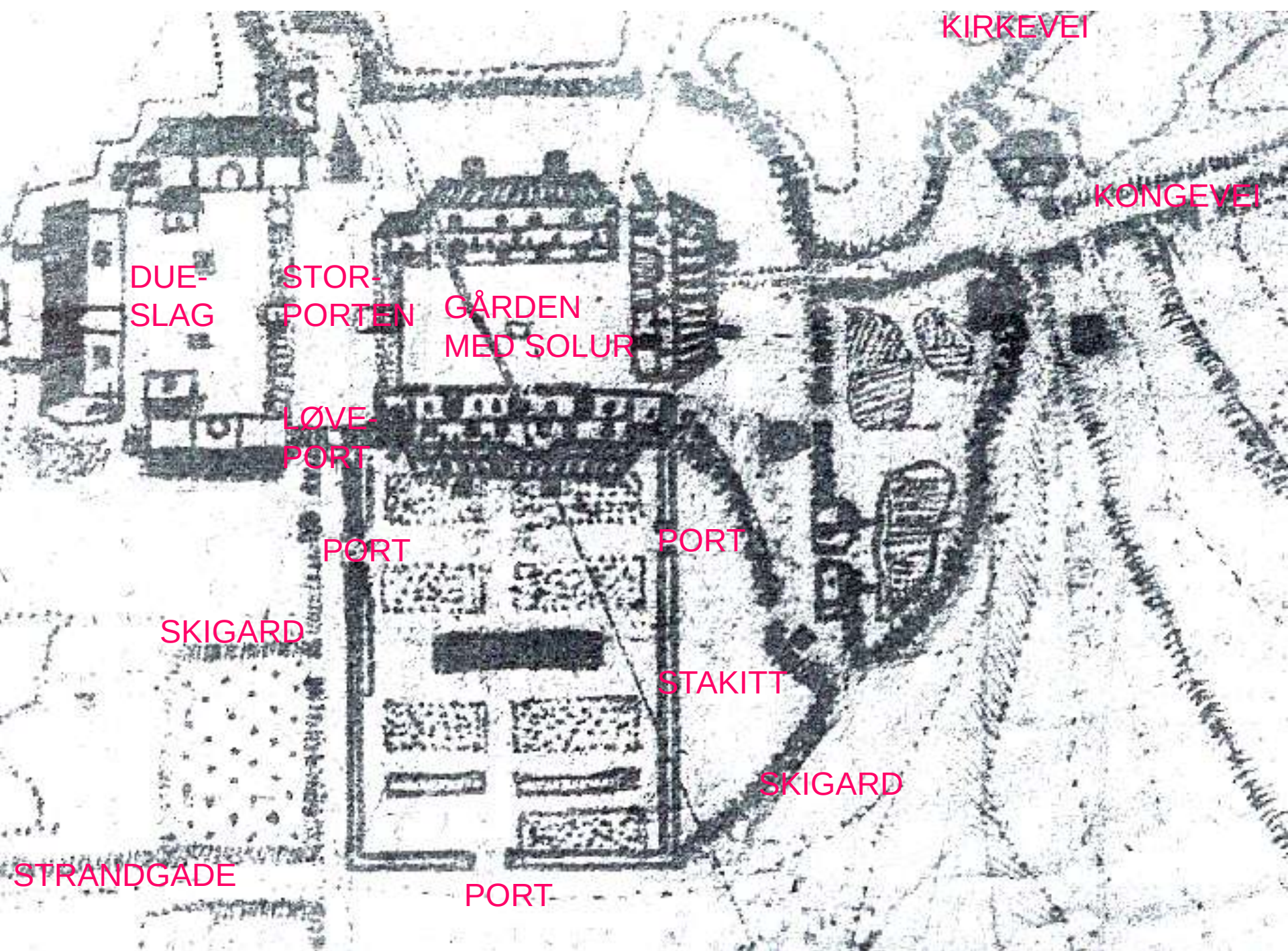
Hjemmet til frøknene Kølle i Ulvik i
Hardanger, ca 1840

PORTER OG GRINDER

- *Portene i Kirkegaden*
- *Den dobbelte Port ved Kongeweyen*

KIRKEVEI

KONGEVEI

DUE-
SLAG

STOR-
PORTEN

GÅRDEN
MED SOLUR

LØVE-
PORT

PORT

PORT

SKIGARD

STAKITT

SKIGARD

STRANDGADE

PORT

LØVEPORTEN PÅ ÅKER I DAGBØKENE

1773: 26. Oct: Lod oppreise Stakketet ved Løve-Porten som nedblæste i den sterke væsten Vind

1779: 8.Apr: kom Ole Skraastad Eyer med Syver W Hafnen at tilhugge Stolper med videre til LØVE_PORTEN, hvortil er medgaaet 6 Tømmer Stocker a: 16 Alen langt

1779: 23.Apr: blev det nye bindings Værk til LØVE PORTEN OPREYST: og Løven opsatt øverst på Samme

1780: 19. July: lod Arne Hagen Tiære-brede TAARNET over LØVE-PORTEN:

1785: 9.May lod lægge FLAD=STEEN i grunden under LØWE-PORTEN

1803: 11.May lod reparere LØWE-PORTEN ved Ole Snidker

- Løveskulptur skåret ut av fange på lensmannsgården Erlien på Tolga, 1860-tallet.

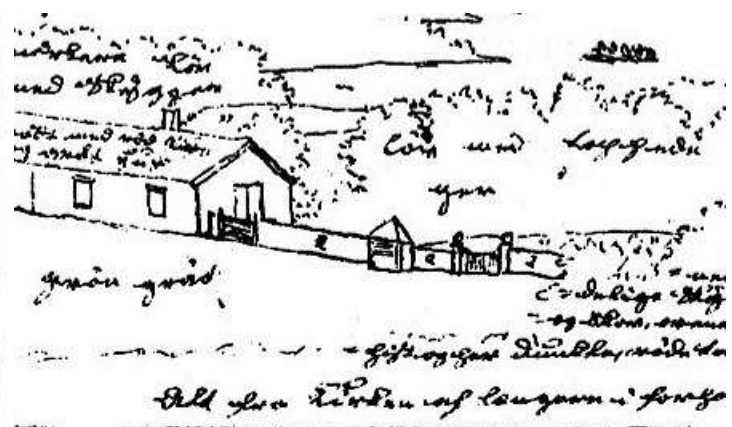
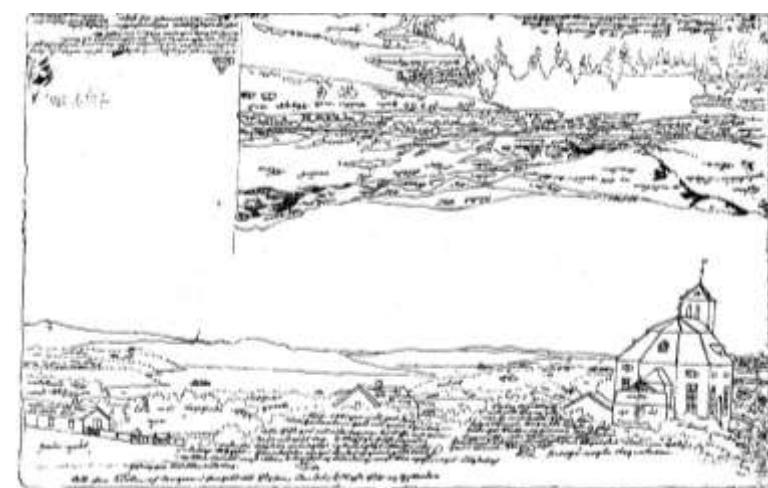

- Årstad i Bergen.
Lyststed fra ca 1750.
(foto Magne Brun)

Catharina Kølle:

Vang kirke,

ca 1840

- Takk til samarbeidspartner i Villbring landskap om Åker utredningen, Brit Johnson, som bl.a. har bearbeidet alle kart